

mokratizmus érvényesülését az iskolai tevékenységek és szervezeti formák kereteiben. Leszögezi: „Az iskolai demokrácia az iskolában dolgozó valamennyi felnőtt és gyermek érdekeinek – társadalmi szempontok alá rendelt – egyeztetését, és az így kialakuló közös érdekek érvényesítését szolgálja.”.

A tizenötödik fejezetben (Az intenzív szakasz és a közösségépítés feladatai) Gáspár elsősorban az iskolaközösség és az úttörőközösség viszonyát elemzi. Kimutatja, hogy az iskolaközösség és az úttörőközösség azonosságának elve milyen súlyos nevelési hibákhoz vezet a gyakorlatban. Végső következtetésként állapítja meg: „A tevékenység dinamikája nem tűri a mindenkor azonos, a mindenhol egységes uniformizált egyszerűs mindenkorra adott szervezeti kereteket. A struktúrát újra és újra hozzá kell igazítani a működő és fejlődő rendszer funkcióihoz.”.

A könyv záró, tizenhatodik fejezete a szentlőrinci iskolakísérlet középiszkolai kiterjesztésének lehetőségeivel foglalkozik. Ismerteti azokat a tárgyalásokat, elképzeléseket, amelyek az egységes és differenciált középiszkola kísérleti óratervét is, s ugyanakkor elemzi az ebben az iskolatípusban rejlő fejlesztési dimenziókat is.

Abból, hogy Kocsis József könyvére ebben az ismertetésben lényegében kisebb teret szánuink, nem szabad azt a következtetést levonni, hogy az ő munkája nem olyan érdekes, mint Gáspáré. A munka jellegéből következik ez a terjedelmi eltérés, mivel a történeti eseményeket nem lehet ismertetni, legfeljebb meg lehetne ismertetni. Kocsis a történetiő hűségével és pontosságával, ugyanakkor élvezetes stílusban kíséri nyomon az eseményeket. Egyetlen apróknak tűnő részletéről sem feledkezik meg, még azokról sem, amelyek látszólag lényegtelenek egy ilyen fontos kísérlethez végző iskolában. Azon valóban lehetne vitatkozni, hogy feltétlenül szükséges volt-e a nyilvánossággal közölni azokat a főleg személyi motívumú vitákat, amelyek jelentéktenségük mellett is rendkívül nagy gondot okoztak az iskola életében, s akadályozták a nyugodt munka végzését. Gondolom, hogy ma már nem okoznak zavart az iskola életében, mint ahogyan nem játszott szerepet a kísérleti feladatok kidolgozásában és megvalósításában sem. Figyelmeztető példáknak mindenestre jók ezek az esetek, mivel meggyőzően bizonyítják, hogy a legszebb és legnemesebb céllkitűzések realizálásánál is számításba kell venni a feladatok elvégzésében résztvevők emberi gyengeségeit. Utólag olvasva a vitákat kiváltók érvelését, valóban csodálkozni lehet, hogy mennyire nem értették meg a lényegét, s sokszor mennyire nem jó indulattal közelítettek a kérdésekhez. Véleményem szerint, éppen ezek a viták egy lépéssel sem vitték előbbre a szentlőrinci iskolakísérletnek sem az elméletét, sem pedig a gyakorlatát.

Tankönyvkiadó, Bp., 1984., Korszerű nevelés
DR. BEREZKI SÁNDOR

**DR. FÁBIÁN ZOLTÁNNÉ DR. KOCSIS
LENKE-DR. FÁBIÁN ZOLTÁN-
DR. GLEDURA LAJOS-TORDÁNÉ
HAJABÁCS ILONA-DR. TÓTH BÉLA:**

**FELADAT- ÉS SZÖVEGGYŰJTEMÉNY
A NEVELÉSI ALAPISMERETEK
TANTÁRGYHOZ**

IV. OSZTÁLY

Új kiadvánnyal gyarapodott a gimnáziumokban fakultatívan választható nevelési alapismeretek tantárgyi tankönyvszaládjá. Megjelent a IV. osztályos Feladat- és szöveggűjtemény dr. Tóth Béla szerkesztésében. Úgy érzem, mielőtt rátérnék az új kiadvány ismertetésére, érdemes pár szót ejteni magáról a nevelési alapismeretek tantárgyról is. Gimnáziumainkban fakultatív tárgyként választhatják azok a tanulók, akik érdeklődnek a nevelés és az oktatás kérdései iránt, ill. a pedagóguspályára készülnek. Fakultatív jellegénél fogva a nevelési alapismereteket III. osztálytól kezdve tanítják. Ekkor főként a személyiség problématicájára áll a tananyag középpontjában. A III. osztályos tankönyv a Személyiség és nevelés (ezen belül kis rész foglalkozik a nevelés céljával, feladataival), a Személyiségfejlődés szakaszai és az Önismeret, emberismeret kérdéskörét dolgozza fel. A témakörök felsorolásából is látszik, hogy itt a fő cél a tanulók pszichológiai, szociológiai ismereteinek megalapozása, ami azért nagyon fontos, mivel ezen ismeretek nélkül nagyon nehezen lehet megérteni a pedagógia által vizsgált kérdéseket. A III. osztályos tankönyvhöz szorosan kapcsolódik a Feladat- és szöveggűjtemény, de míg az előbbi inkább az elméleti kérdésekről ad tájékoztatást, addig a Feladat- és szöveggűjtemény ezeknek az ismereteknek gyakorlati felhasználását szolgálja. A III. osztályban szerzett alapozó ismeretekre építve a IV. osztályos tananyag már a pedagógia által vizsgált problémákat, kérdéseket állítja fókuszba. Először a nevelélmélet fő kérdéseivel ismerteti meg a tanulókat, legelőbb is a személyiségfejlesztés feladataival. A tankönyv a nevelési feladatok hagyományos osztályozását veszi alapul, így a világnézeti, az érzelmi, az erkölcsi, az esztétikai, a testi munkára nevelés problématicáját vizsgálja meg, de nagy súlyt fektet az érzelmi nevelés kérdéseire is. Ezután a tanítási órán és az iskolán kívüli nevelés nagy témája következik, ahol helyet kap a napköziben, az úttörőmozgalomban és a családban folyó nevelés kérdésköre. Végezetül a nevelés módszereiről kapnak tájékoztatást a tanulók. A következő nagy egységben a nevelő-oktató munka dokumentumai közül mutat be néhányat a tankönyv, majd a pedagógusokkal szemben támasztott társadalmi követelményekkel és magával a pedagógus hivatással foglalkozik. Az utolsó rész pedig a szocialista közoktatás-politika néhány dokumentumát ismerteti. Ha e két-éves tantárgy tananyagát áttekinthetjük, látjuk, hogy

benne a pedagógia három nagy területe közül csak a neveléstudományt és a neveléstörténet kap helyet. Nem tudom, nem lenne-e érdeme a didaktikának néhány olyan területére is bepillantást engedni a tanulóknak, mint pl. a tanulás-tanítás folyamata, az oktatás módszerei stb.?

Rátérve most már a IV. osztályos Feladat- és szöveggyűjtemény bemutatására, mindenképp az állapítható meg, hogy ez ugyanolyan szoros egységet alkot a IV. osztályos tankönyvvel, mint azt a harmadikos kiadványoknál tapasztaltuk. A kötet összeállítói a következőképpen határozzák meg a Feladat- és szöveggyűjtemény célját: „Amíg a tankönyv elsősorban a neveléstudomány elméleti kérdéseiről nyújt tájékoztatást, addig a Feladat- és szöveggyűjtemény mindenekelőtt ezen ismeretek gyakorlati felhasználását szolgálja. Ily módon megvalósulhat, szorosabbá válhat az elmélet és a gyakorlat kapcsolata...”. A megfogalmazottak szellemében a Feladat- és szöveggyűjtemény témakörei hűen követik a tankönyv témaköreit, ezért ezek ismeretét részletesen nem tértek ki. A gyűjteményben olvasható szemelvényeket három csoportba lehet sorolni: neves szakemberck pl.: Marx György, Ansel Éva, Gáspár László, gyakorló pedagógusok, írók, költők pl.: Illyés Gyula, Szabó Magda, Németh László írásaira. Úgy érzem, az ilyen válogatás nagyon hasznos és szerencsés, hisz így a diákok egy-egy problémát más-más megközelítésben ismerhetnek meg. Pl.: A tanítási órán és az iskolán kívüli nevelés témakörön belül egymás mellett olvashatjuk Harsányi István, Erőss Zoltán, Móricz Zsigmond és Szabó Magda írásait. A szépirodalmi szemelvények beválogatása a kötetbe külön figyelmet érdemel, hisz tudjuk, hogy ezek az írások milyen jól szemléltetnek, mutatnak be bizonyos jelenségeket, s néha tanulságosabbak, mint a szakíráások. A gyűjtemény másik pozitívuma – amint ezt a kiadvány címe is jelzi –, hogy benne nemcsak különböző típusú szemelvények, hanem ezekhez kapcsolódva feladatok is helyet kapnak. Ez a kezdeményezés is hasznos, hisz a tanulóknak a leírtakat nemcsak olvasni, hanem elemezni és alkalmazni is tudni kell. A feladatok között megfogalmazott kérdések, feltevések mind a diákok pedagógiai gondolkodását fejlesztik. A pozitívumok mellett azonban meg kell jegyezni egy, a tartalomjegyzékben előforduló pontatlanságot. A Dramatikus elemek kisiskolások számára című szemelvény szerzőpárosa nem Mezei Éva–Zsolnai József, hanem Mezei Éva és Zsolnai Józsefné.

Ez ellenére észrevételeim összefoglalásként elmondható, hogy a most megjelent IV. osztályos Feladat- és szöveggyűjtemény jól és igényesen összeválogatott kiadvány, amely nagy segítséget nyújthat mind a nevelési alapismereteket tanító, mind a nevelési alapismereteket tanuló diákoknak.

Tankönyvkiadó, 1985., Budapest, 283. l.

ZSOLNAI ANIKÓ

Az általános- és középiskolai kémia-tanítás tartalmi korszerűsödését biztosító reformot követő időszakban mind több kémia-tanár ismerte fel a módszertani megújulás szükségességét. Ehhez olyan átfogó tantárgypedagógiai művet is igényeltünk, amely a korszerű pedagógiai irányzatokat, kémiai tartalmat a gyakorlati lehetőségeinek ismeretében – többféle variációban – tárja az olvasó elé.

Dr. Mojzes János a Kossuth Lajos Tudományegyetem docense, a Kémiai Intézet Szakmódszertani Részlegének vezetője, a Módszerek és eljárások a kémia-tanításban című munkájával sietett segítségünkre. (A szerző aktíván részt vett a tantervi reform kidolgozásában. A kémia-tanár szakmai továbbképzésén, kémia-tanári konferenciákon előadásaival, gyakorlati bemutatóival rendkívül nagy szolgálatot tett a tantárgypedagógia fejlődése ügyének.) A Módszerek és eljárások a kémia-tanításban című könyv megírására akkor vállalkozott, amikor végigtanította az általános iskolai kémiát, és a tanárjelöltek munkáját irányítva közvetlenül elemezte a gimnáziumi kémia-tanítás gyakorlatát. Könyve híven tükrözi ennek a „próbatételnek” minden lényeges eredményét, problémáját, és ezért tud minden kémia-tanár számára meggyőző információkat adni.

A tanítási gyakorlat által hitelesített módszerek és eljárások bemutatása mellett szimpatikus vonása a könyvnek, hogy az olyan pedagógiai terminológiai, fogalmi kérdések körében – amelyek a pedagógia elmélet nem tisztázott eléggé egzaktan (pl.: tudás, követelmény stb.) – bemutatja, összeveti a legidősebb nézeteket, és megkísérli a kémia-tanítás számára hasznos és használható rendszer kiépítését.

A könyv első két fejezete a kémia-tudomány és -tanítás fejlődése főbb állomásainak bemutatásával, a mai pedagógiai gyakorlat-elmélet kulcsfontosságú kérdéseinek felsorakoztatásával előkészíti a harmadik fejezetnek: a kémia-tanítás módszereinek, eljárásainak, eszközeinek tárgyalását. A fogalmak pontos meghatározására épül a fejezet, amely az eszközök, ismerethordozók felől közelítve elemzi a módszerek, eljárások lehetséges és kipróbált kombinációit. A negyedik, befejező fejezetben a kémia-tanítás szervezeti formáiról, és az órán kívüli lehetőségekről szól a szerző.

Gazdag bibliográfiájával nemcsak az igényes kémia-tanár önképzéséhez, hanem a szakmai munkaközösségi foglalkozásokhoz, továbbképzésekhez is hathatós segítséget nyújt.

A szerző szavait idézve, ajánlom a könyvet minden kémia-tanár és valamennyi környezetismeretet, fizikát, biológiát tanító kollégámnak: „Szeretném elérni, hogy a könyv elolvasása után az olvasó megértse és megérezze, hogy az